

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

УДК 159.964.21

Карсканова С. В.

завідувач кафедри психології, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), svitlana.karskanova@nuos.edu.ua

Ніязов Р. В.

студент спеціальності 053 Психологія, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), niyazovrustam94@gmail.com

ВИБІР СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ВНУТРІШНЬООСОБИСТОМУ КОНФЛІКТІ

Стаття узагальнює результати вивчення наукових досліджень з теми конфліктів, зокрема, внутрішньоособистісних конфліктів, розглянуті стратегії поведінки особистості при внутрішньоособистісному конфлікті.

Ключові слова: особистість, конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, конфліктна поведінка, стратегії поведінки в конфлікті.

Актуальність теми. Сьогодні практично кожен із нас відчуває на собі вплив стресу. Часто можна відчувати стан занепокоєння, неврівноваженість, сумніви, недовіру тощо. Це може призвести до внутрішньоособистісних конфліктів, наявність яких може бути передумовою важливих особистісних змін. Внутрішньоособистісний конфлікт сигналізує, що необхідна мобілізація захисних функцій особистості, активація внутрішніх бар'єрів. Внутрішньоособистісний конфлікт може сприяти ізоляції особистості, відмові від відповідальності за власні вчинки (механізми самообману, витіснення, придушення). Тому важливим є вчасна діагностика та попередження внутрішньоособистісних конфліктів та вибір стратегії поведінки у внутрішньоособистісному конфлікті. Проблема вибору стратегії поведінки у внутрішньоособистісному конфлікті є недостатньо вивченою та потребує постійного уточнення і дослідження.

Виклад основного матеріалу. Тема конфліктів та внутрішньоособистісних конфліктів постійно в центрі уваги багатьох науковців-психологів: виявлялися чинники, від яких залежить вибір людиною тієї чи іншої поведінки; класифікувалася тактика поведінки особистості в конфлікті, розроблялись стратегії її поведінки в конфлікті.

Обираючи ту чи іншу поведінку під час конфлікту особистість намагається контролювати події, приборкати свої реакції на них. Часто особистість при виборі стратегії поведінки може зробити вибір не на свою користь. Таке відбувається у випадку перекинування сприйняття мотивів поведінки як власної, так і опонента. Таке спостерігається при перекинуванні дій, висловів і вчинків [2]. При цьому фіксується основна увага на обґрунтованості своєї позиції та її доцільності. Часто в конфлікті особистість вважає, що вона має рацію, тому повинна перемогти.

Усвідомлена конфліктна поведінка – це така поведінка людини, яка створює конфліктну ситуацію, свідомо своїми діями підтримує розвиток конфлік-

ту. Подібну поведінку можна пояснити бажанням особистості у такий спосіб самоствердитися.

Усвідомлену конфліктну поведінку можна використовувати при проведенні навчальних організаційно-діяльнісних ігор (НОДІ), під час моделювання конфліктних ситуацій на тренінгах і у ділових іграх. Саме така поведінка запускає механізм згуртованості колективу, сприяє генерації нестандартних рішень та пошуку стратегій виходу із конфлікту.

Неусвідомлена конфліктна поведінка має суб'єктивну природу і зумовлюється некомпетентністю індивіда, відсутністю практичного досвіду для конструктивного та безконфліктного спілкування. Тут важливими є індивідуальні особливості психіки і характеру людини, соціальні і моральні установки, норми, правила, які регулюють поведінку та визначають її допустимі форми.

Для визначення типу поведінки особистості у конфліктній ситуації слід враховувати соматичне (тілесне) реагування, ставлення до роботи, ставлення до людей, ступінь сприймання емоцій, реагування на рівні мислення. Грають роль характерологічні властивості учасників конфліктної ситуації, від яких залежить стиль поведінки та вибір стратегії поведінки.

Вибір стратегії поведінки у конфліктній ситуації залежить від індивідуальних уподобань особистості, її моральних принципів і об'єктивних факторів, а саме: ступінь шкоди і розмір втрат при конфліктній взаємодії, об'єктивна оцінка нанесення шкоди опоненту, статус опонента, позиція опонента, оцінка наслідків конфлікту при тій чи іншій стратегії дій, часова та просторова характеристика конфлікту, принциповість вирішення проблеми, значимість того чи іншого результату протиріччя для суб'єкта конфлікту.

Виокремлюються такі типи стратегій поведінки: збереження («не розгойдай човна»), згладжування («підкреслюй позитивне»), домінування («батько знає краще»), встановлення правил («грати за правилами»), співіснування («ви йдіть одним шляхом, а

я піду іншим»), торгівля («ти – мені, я – тобі»), підкорення («пливи за течією»), підтримання свободи («я підтримую ваше право на помилку»), співпраця («одна голова добре, а дві краще») [3].

Кожній людині необхідно навчитися робити вибір на користь того чи іншого можливого варіанта вирішення конфлікту, відкидаючи всі інші. Для внутрішніх конфліктів відіграє роль розуміння мінливості власних бажань, неможливості їх реалізації, коливання самооцінки, переживання особистістю своєї неоднозначності, боротьба мотивів тощо. У виникненні й перебігові внутрішньоособистісних конфліктів мають значення ціннісні установки [1], вікові та гендерні особливості особистості [3], а також професійне середовище. Активну роль у вирішенні конфліктів та їх розумінні відіграє сама особистість. Конфлікт виникає в ситуації, коли на людину одночасно здійснюють вплив протилежно спрямовані приблизно однакові за потужністю сили, і їй потрібно зробити вибір на користь однієї із них [5].

У внутрішньоособистісному конфлікті використовуються різні стратегії його вирішення. Серед них – стратегія пошуку соціальної підтримки, яка передбачає вирішення проблем за рахунок залучення зовнішніх (соціальних) ресурсів, дієвої емоційної (інтимної), інструментальної (матеріальної), інформаційної підтримки та зворотного зв'язку від інших людей (сім'я, друзі, знайомі, експерти). Пошук інформаційної підтримки передбачає звернення за порадами до експертів і знайомих, наділених певними знаннями. Пошук емоційної підтримки проявляється у прагненні бути вислуханим, отримати емпатійну відповідь, розділити з кимось свої переживання. Людина, яка відмовляється використовувати цю стратегію не спроможна до активної взаємодії, спілкування з іншими людьми, не відчуває емоційного включення у проблемну ситуацію, зосередженість на ній.

Прийняття відповідальності – стратегія, яка відображає прагнення особистості до розуміння залежності між власними діями та їх наслідками, готовність аналізувати свою поведінку, шукати мотиви актуальних труднощів в особистих недоліках і помилках.

Стратегія прийняття відповідальності може призводити до невинуватеної самокритики, переживання почуття провини і незадоволеності собою, що є фактором ризику розвитку депресивних станів. Особи, що її застосовують можуть демонструвати безпорадність, невпевнену і непослідовну поведінку, залежну позицію з вибаченнями, спробами викликати поблажливість. В емоціях переважають почуття провини у супроводі відчаю, сумнівів, пригніченості. У когнітивній сфері спостерігається розгубленість, орієнтація на зовнішню оцінку, нестійкість уявлень про себе, самозвинувачення та зацікнення на помилках.

Стратегія подолання стресу «втеча – уникнення», це – реагування за типом ухилення: заперечення проблеми, фантазування, невинуватені очікування, відволікання. Поведінка особи, що застосовує таку стратегію, відображає внутрішню напруженість, погане розуміння свого стану і, з метою зниження емоційної напруги, приймає неконструктивні форми: ігнорування проблеми, уникання відповідальності, пасивність, нетерпіння, роздратованість, переїдання, вживання алкоголю тощо. Негативними сторонами стратегії є неможливість вирішення проблеми, ймовірність накопичення труднощів, тимчасовий ефект дій зі зниження емоційного дискомфорту.

Стратегія планування вирішення проблеми, це – проблемно сфокусовані зусилля щодо зміни ситуації, які передбачають аналітичний підхід до вирішення проблеми з урахуванням об'єктивних умов, минулого досвіду і наявних ресурсів.

Позитивна переоцінка – зусилля зі створення позитивного сприйняття конфлікту, концентрація на зростанні власної особистості. Ця стратегія позитивної переоцінки передбачає спроби подолання негативних переживань, що виникли у зв'язку з проблемою, за рахунок її переусвідомлення, розгляду проблеми як стимулу для особистісного зростання.

Для людини, що використовує цю стратегію з метою зниження тривоги і відновлення емоційної рівноваги характерна нормальна поведінка, збереження віри, надії та оптимізму, філософське усвідомлення проблеми, включення в роботу над саморозвитком. Така людина вдається до спроб аналізу ситуації, що склалася і знаходження в ній певного «зиску»; пошуку розуміння того, що трапилось, з фокусуванням на позитивних аспектах; переусвідомлення себе, своїх стосунків і життєвих цінностей; зосередження уваги і спрямування думок на отримання висновків; залучення релігійного досвіду. Негативним результатом стратегії є ймовірність недооцінки особистістю можливостей дієвого вирішення проблемної ситуації, а позитивним – можливість її успішного переусвідомлення.

Висновки. Внутрішньоособистісний конфлікт виникає тоді, коли особистість, як суб'єкт життєвого шляху, об'єктивує «загрозу» внутрішнього світу і не може протистояти їй, а проблемна ситуація не вирішується. Умовами переходу протиріччя у конфлікт є: особистісні (складність внутрішнього світу, розвинена ієрархія потреб, мотивів, цінностей, високий рівень розвитку почуттів, здатність до самоаналізу та рефлексії) і ситуативні (зовнішні і внутрішні) – суперечливість/криза соціокультурного простору, значимість неузгоджених цінностей, суб'єктивне відчуття не вирішення ситуації.

Проявами внутрішньоособистісного конфлікту на поведінковому рівні є зниження пристосувальної діяльності, невротичні і фрустраційні реакції,

регресія, поспішність і руйнівність дій (соціальна дезадаптація, кримінальна поведінка, алкогольна або наркотична залежність та ін.); на емоційному рівні: психологічний дискомфорт, невпевненість і безпорадність, тривога і провина, досада і озлобленість по відношенню до уявних або реальних «винуватців зла», агресивність; на когнітивному рівні: порушення цілісності «Я», витіснення узагальнених моральних відносин приватними мотивами і минулими орієнтирами, блокування доступу до досвіду.

Вирішення конфліктів залежить від стійкості системи цінностей особистості, усвідомлення глибини відповідальності за власні вибори і можливість організації долі за власним задумом.

Вибір стратегії поведінки у конфлікті залежить від індивідуальних уподобань особистості, його моральних принципів і об'єктивних факторів.

Karskanova S. V., Head of the Department of Psychology, Educational and Scientific Humanitarian Institute of the Admiral Makarov National Shipbuilding University (Ukraine, Mykolaiv), svitlana.karskanova@nuos.edu.ua

Niyazov R. V., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), niyazovrustam94@gmail.com

CHOICE OF PERSONALITY BEHAVIOR STRATEGIES IN INTERPERSONAL CONFLICT

The article summarizes the results of scientific research on the topic of conflicts, in particular, intrapersonal conflicts, and considers the strategies of behavior of an individual in intrapersonal conflict.

Keywords: personality, conflict, intrapersonal conflict, conflict behavior, strategies of behavior in conflict.

Література

1. Адлер А. Наука жить. Киев: Port-Royal, 2002. 125 с.
2. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 456 с.
3. Пономаренко Л. П. Когнитивно-поведенческая терапия в современной психологической практике. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. 2014. № 19. Вип. 2. С. 253–260.
4. Роджерс К. Р. Вчитися бути вільним. Гуманістична психологія / за ред. Р. Трача і Г. Балла. Т. 1. Київ, 2001. 252 с.
5. Сударкін О. О. Причины выбора манипулятивной поведінки в конфлікті. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. № 3 (38). Т. 2. 345 с.
6. Сударкін О. О. Вплив вербальних методів зміни оцінки ситуації на вибір поведінки в конфлікті. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. № 2 (37). Т. 2. 241 с.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіти за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155